

Háziállatok tartása a XX. század elején

- Nadanicsekné, Gereguly Piroska –

Ebben az időben minden családnál tartottak valamilyen állatot. Olyan háztartás alig akadt, ahol sertés, tyúk, liba, kacsza, galamb ne lett volna. A mészárszékben hetente egyszer mértek húst vasárnap reggel. Így a családok részére a húst a fenti állatok biztosították.

A szárnyas állatok húsból levest főztek. Ez volt az első fogás, második a főtt hús házilag készített savanyúsággal. A harmadik fogás „kótt” (kelesztett) kalács vagy vakaró (pogácsa) volt. A kacsza tollát díszpárnába, a libáét megfosztva párnába, dunnába tették. A tollfosztás szombat esténként történt, mert a többi téli estén fontak. Vasárnap este egyik munkát sem végezték. A tollfosztásban a család női tagjai vettek részt, többször besegítettek a nagyobb lányok barátnői is. A lefosztott tollat „fejelbe” (párnába), a finomabb pelyhet dunnába tették. Paplant még ebben az időben nem használtak. A liba egész szárnyát „seprőtaju” vagy „tajuseprőként” hasznosították. Az előbbit takarításnál kis rések tisztítására használták. Az utóbbi a kemencéből kivett kenyér aljának a leseprésére szolgált. A szárnyas állatok etetéséhez a terményt (búza, ocsó – ocsu - : cséplés után maradt törmelék, kukorica) maguk termelték vagy „keperészből” szerezték meg. Részes aratásnál minden 10. kereszt (keperész) volt az aratóé. Egy kereszt 18 kí(é)véből állt. Egy kive három „marék” volt. Egy marék: egyszerre felvett ölnyi gabonaféle szárával együtt. A szárnyas állatoknak külön-külön volt ól, a galamboknak az eresz alá építettek dúcokat.

A nyulat a marhaóiban vagy külön ketrecben tartották. Zöld vagy száraz takarmánnyal illetve háztartási hulladékkal etették. Levest készítettek belőle, többször meg is töltötték.

Kecskét, juhot csak néhány család tartott. A juh-, illetve kecskenyáj egész évben reggeltől estig kint legelt a hegyoldalon. 1920 táján a nyájra Boros István (István) vigyázott. Fizetségét terményben kapta. Később a juhokat, kecskéket a kondával (disznónyáj) őrizték együtt. A húsa mellett a tejét is felhasználták a kecskének, juhnak: sajtot, túrót készítettek belőle. A juhtúrós trapacska (sztrapacska) a mai napig kedvelt az idősebb emberek körében.

A disznónyáját (anyadisznót, „südöket”: 20-40 kg közötti növendékállat) is egész évben kihajtották. A sertés az erdős részeken a makkot, máshol bármit feltúrt, megevett. A kondás nagyon sokáig Czudar József és családja volt, illetve Lázók Barna. Fizetségük természetben történt, még a húsvét előtti „bocskorpénz” is élelmiszer, illetve termény volt.

A marhákat a csordás tavasztól ősziig hajtotta ki a legelőre. A XX. század első felében a marhaállomány 50-100 darab között mozgott. A marhaállomány: fejős

tehen (tehén), ökörstinó, bornyú (borjú). Bokros, bozótos területen legeltettek, a Hegytetőn, a Bodnárban, a Nagyódalaliban, a Tohonyagalyán. Délben a közeli patakából vagy a faluban a Rafu-hídnál történt az itatás. Ezután a falu feletti dombon, a delelő részen pihent a csorda. A csordást a kijáró marhák gazdái évenként választották. Évtizedeken keresztül id. Szajkó Miklós, ifj. Szajkó Miklós és családja, valamint Varga László látta el a csordás feladatát. legszebben reggel a „türtöt” (rézkürtöt) Varga László fújta. Ezzel jelezte a hajtás idejét. A dal szövege:

1. Nyírfából van, nyárfából van a babám nyoszolyája.
Ha ráülök, ha ráfekszek, nyikorog a négy lába.
Tedd be babám nyoszolyádat egész a falig,
Veled alszok/hálok, veled nyugszok kivilágos virradtig.
2. Szomszédasszony, szomszédasszony azt mondja az urának:
Minek az a , minek az a zingergép a lányának?
Beteg a lány, eladó a zingergép,
Arról beszél, arról pletykál az egész falusi nép.

A disznót, juhot, kecskét, szárnyasállatokat a nagy család magának levágta, feldolgozta, elfogyasztotta. Esetenként a juhot, kecskét eladták a mészárosnak (Ungár Dávid, Spitzer Dezső), amelyet ők szintén a faluban mértek ki. A beteg, elhullott állatokat a dögkertben ásták el. A dögkert a falutól kb. 1 km-re a szőlőút alatt volt. Állatorvost beteg állathoz csak nagyon ritkán hívtak. Id. Bak István (valamikor a mostani óvodával szemben lakott) értett a legjobban a marhaállományhoz. Nehéz „bornyadzásakor” (kisborjú világra jövetelénél), betegség esetén őt hívták. Ha úgy látták, még a betegség kezdetén a marhát levágták, kimérték. Volt ún. „húslátó férfi”, aki megnézte a leölt beteg állat húsát, hogy ehető-e (id. Berecz Lajos, id. Dely Rafu Bácsi).

A tehenet, ökröt szántáshoz, könnyebb terhek szállításához használták. Igavonásra, személy- és teherszállításra inkább a lovakat vették igénybe. Ló kb. a családok egyharmadának volt. Erdővágásnál, kőkitermelésnél szállításra csak lovakat használtak. A faluba ill. a színi vasútállomásra szállították a fát, követ.

Az állatok trágyáját is felhasználták: a szárnyasokét a kenderföldre szórták. A többi háziállaté a kertbe, szántóföldre került természetes tápanyag utánpótlásként.

Hogy kinek mennyi tehene, lova volt, a község elöljárósága tartotta számon. Évente történt az összeírás.